

HÖGSKOLAN
DALARNA

Kassetbandet: Den gåtfulla överlevaren får ett uppsving?

Foto: Leo Berger

Kandidatuppsats

Författare: Leo Berger
Handledare: Daniel Fredriksson
Seminarieexaminator: Linda Portnoff
Kurslexaminator: Thomas Florén
Huvudområde: Ljud- och musikproduktion
Kurskod: LP2005
Termin: HT2015
Poäng: 15 hp
Examinationsdatum: 14 januari 2016

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden

Förord

Då mycket av denna uppsats material består av flertalet intervjuer blev uppsatsens längd något överskriden, vilket kan ses både positivt och negativt. Jag önskar att det ses som positivt eftersom utelämningen av mer material än det som redan gjorts skulle minimera uppsatsens avsikt att vara av undersökande natur och ge en flerbottnad bild. Jag vill även passa på att tacka Thomas Florén för uppslaget till ämnet och Daniel Fredriksson för sitt tålamod och engagemang.

Abstract

Sedan kassettbandet trängdes undan av CD:n under 90-talet har det fört en alltmer tynande tillvaro, fram tills att det relativt nyligen började uppstå små oberoende musikbolag som helt eller delvis släpper begränsade albumupplagor på kassett och en del rykten började gå att kassettbandet var på väg tillbaka. Även större band och skivbolag hakade på trenden och släppte större upplagor av vissa få utvalda album på just kassettband. Kan det vara möjligt att detta gamla och uträknade medium håller på att få en renässans i vår digitala guldålder? De förklaringsmodeller och teoretiska begrepp jag använt mig för att förklara detta fenomen är *Nostalgi*, *Analogisering* och *Nätverkande*.

I ett stort antal artiklar och debatter ges olika svar och synpunkter på kassettbandets eventuella gåtfulla comeback och denna uppsats är tänkt att fungera som en slags kompassnål som pekar ut en riktning till följd av det material jag har tillgodogjort mig och redovisat i denna uppsats. Här återfinns också ett antal intervjuer med både privatpersoner och skivbutiker som fördjupar och resonerar kring orsak och verkan kring kassettfenomenet. De önskvärda hårda data och tillgänglig och tydlig statistik lyser med sin frånvaro då kassettband sällan återfinns på några listor eller mätningar eftersom de aldrig fick någon högre status trots sin enorma spridning, till skillnad mot vinylskivor och CD. Med denna uppsats görs ett försök att sammanställa en bild av denna övervintrade dinosaurie till audioformat och får, åtminstone delvis, en förklaring till sin egen överlevnad.

Sökord

Kassettband, Retro, Nostalgi, Bandspelare, Uppsving, Ljudformat, Analog

Innehållsförteckning

Inledning	4
Syfte	6
Frågeställning	6
Avgränsningar	7
Etiska riktlinjer	8
Metod	9
Tidigare forskning	13
Kassettbandshistorik	14
Teoretiska begrepp	15
Nostalgi.....	15
Analogisering	17
Nätverkande.....	17
Resultat och analys.....	19
Nostalgi	19
Analogisering	20
Nätverkande	25
Återkomsten av kassettband	27
Diskussion.....	31
Vidare Forskning	34
Källförteckning.....	37
Tryckta källor	37
Elektroniska källor	37
Organisationer och Företag	41
Muntliga källor	41
Bilagor	43

Inledning

Då jag själv har två fulla flyttlådor med kassetband som jag sakta och osäkert håller på att digitalisera så spetsade jag öronen ordentligt när jag hörde talas om att det gamla kassetbandet kanske höll på att komma tillbaka. Jag har en stor förkärlek för formatet vilket jag trodde att jag i stort sett var ensam om, så det här skulle kunna bli ett intressant ämne för min uppsats. Det skulle dock visa sig vara svårt att få detta rykte bekräftat då vissa menar att det stämmer och andra viftar bort det som rent nonsens. I en second hand butik jag gick in i för att intervjua om detta fenomen sa man mig att det absolut stämde och att de hade märkt av en markant förändring i antalet sålda kassetband. I en annan butik ville man inte ens veta av mina frågor om kassetband utan pekade på en hylla långt in i affären och muttrade: ”Det finns nåt skit på hyllan där men det är inget du är intresserad av.” Precis som i mina butiksintervjuer och mina djupintervjuer är åsikterna om kassetband tämligen splittrade. Så är även flertalet artiklar och reportage jag hittat i ämnet.

Den 15 juli 2013 skriver Iva Horvatovic på musiksajten HYMN att kassetbandet får en egen dag (Horvatovic 2013). På många sätt är denna händelse en springande punkt för denna uppsats. Det är inte bara en tydlig signal på att kassetbandet har vuxit i betydelse och status utan antagligen även försäljningsmässigt. Det har startats skivbolag, främst i USA men även i övriga världen, däribland inte minst Sverige, som helt eller delvis säljer musik på kasset (och därmed kanske inte bör omnämnas som skivbolag i ordets rätta bemärkelse). Förutom att små indieband har hittat tillbaka till detta, som man trodde, uträknade medium har även stora band hakat på trenden. Metallica släppte originalupplagan av sin demokasset i år (2015) med handskrivna låttitlar av trummisen Lars Ulrich som de fick skivkontrakt med 1982 (Mansfield 2015). Även Disney tog upp formatet igen och gav ut soundtracket till filmen *Guardians of the Galaxy* på kasset eftersom just ett så kallat blandband har en central roll i filmen (Valsinger 2015). Att just ett blandband ges en så stor betydelse är en intressant företeelse i sig självt i en film gjord 2014. Året dessförinnan, närmare bestämt 7 september 2013, arrangerades *Cassette Store Day* för första gången i mer än 60 skivbutiker världen över där grupper som The Flaming Lips, Haim och Suicidal Tendencies släppte egna kassetter i samband med den dagen (Bergström 2013). Kassetter är på många sätt mer aktuellt än CD

skriver Tyler Hanan för tidningen Torch (24 sept 2014). Kassetten växer, medan CD:n fortsätter att sjunka, och det handlar om någonting mer än att kassetter är billigare att göra, det handlar om en livsstil och en kärlek till formatet, menar Hanan (Hanan 2014). I ett videoreportage om National Audio Company (NAC), ett amerikanskt bolag som fortfarande gör kassetter, redovisar BloombergBusiness hur de gör den största vinsten någonsin sedan bolaget öppnade 1969. T.o.m. större nu än under kassetbandets glansdagar under slutet av åttiotalet (se bilaga 1, 2 och 3), och detta alltså år 2015! (Pettitt 2015) Av de mer än 10 miljoner band de producerade 2014 är ungefär 70 % kassetband med musik och 30 % blanka inspelningsband. År 2015 gick den totala försäljningen upp med 20 % (ibid.).

Men denna framgångssaga och tillika bevis för att kassetbandet lever och frodas ända in i nutiden och till synes har fått en renässans kan snabbt raseras av det faktum att NAC är en av de ytterst få kasset-tillverkare som har överlevt, och därför även har tagit över kunder och uppdrag som tidigare var utspridda över flera andra liknande företag som nu har gått i graven. Svenska Dagbladet skriver att senaste upplagan av uppslagsboken Concise Oxfords English Dictionary har strukit ordet "cassette tape" som uppslagsord (SVD 2011). Det kan knappast ses som ett uppsving. Jag jobbar även deltid sedan flera år på en multimedia-avdelning och har märkt att produkter baserade på magnetband har försvunnit en efter en. Först telefonsvarare med kassetband som ersattes med digitala diton för ett bra antal år sedan. Sedan började kassetspelaren försvinna ur de allra flesta stereoanläggningar vi sålde. För ett par år sedan fick små diktafoner som använde mikrokassetter stryka på foten och utgick ur sortimentet och ersattes även de av digitala diton. Och nu i år slutade vi sälja en adapter för äldre bilstereo som gör om tonhuvudena i en gammal kassetbilstereo till mottagare för signalen från en vanlig aux-sladd, t.ex. från mobiltelefonen. Vi säljer dock fortfarande vanliga tomma kassetband. Men frågan är hur länge då det knappt är någon som köper dem.

Och de nyskapade indiebolagen som omnämns som ger ut musik på kasset har ofta så små upplagor, 50-100 enheter är vanligt, att de inte ger några större utslag på något annat sätt att mäta än just antalet nystartade kassetetiketter. "Antalet sålda musikkassetter hamnar under radarn och registreras inte ens" säger STIM till mig i en telefonintervju (STIM 2015).

Så det råder dubbla budskap och viss förvirring över vad som stämmer och inte stämmer angående detta gåtfulla magnetiska minirullband, som kassetbandet faktiskt är. Det kan verka

paradoxalt att ett så pass åldersstiget och på många sätt gammaldags medium har överlevt in i vår digitala tidsålder över huvud taget. Att med avstamp i mp3-filer, streaming och hela musiksamlingar i mobiltelefoner börja skönja en ökad försäljning av kassetband, eller bara ett ökat intresse, kan inte ses som någonting annat än häpnadsväckande. Hur kan detta komma sig? Eller är det bara en retrofluga där den eftersträvade sockerbiten är själva retrorörelsen i sig själv och själva flugan kan vara i vilken form eller format som helst så länge den leder till sockerbiten?

Syfte

Denna uppsats har ambitionen att sätta ljus på de dunkla utkanter där kassetbandet har befunnit sig efter sin storhetstid i mitten på 80-talet, i skuggan av andra mer framträdande och framgångsrika fysiska format som vinylskivor och CD. Syftet med uppsatsen är att undersöka intresset för formatet och vad som ligger bakom detta eventuella intresse samt huruvida en påstådd renässans är trovärdig eller inte.

Frågeställning

Syftet har brutits ned i tre övergripande forskningsfrågor:

1. Hur har kassetbandet lyckats överleva?
2. Vilken betydelse har kassetband för människor?
3. Är kassetbandet på väg tillbaka?

Motstridiga uppgifter pekar på att formatet har fått ett uppsving samtidigt som försäljningen som förväntat sjunker. *Kan det vara en tillfällig retrofluga i musikmodet som är i görningen, ungefär som magsynth¹ är tillbaka i musikaffärernas synthavdelningar igen efter att ha varit helt ute en längre tid. Eller har det att göra med en längtan tillbaka i tiden som ung för bland annat åldrande medelålders föräldrar? Har människor kanske tröttnat på att musik är så lättillgängligt och flyktigt och känner att de drunknar i ett bottenlöst utbud och opersonliga*

¹ En sorts synth hållen som en gitarr som var inne på 80-talet

spellistor att vi kommer se en återgång till fysiska musikformat, där kassetband kanske är det som gömts längst in i garderoben?

Hur har kassetbandet lyckats överleva som format, dvs. ha aktiva användare och distributörer, in i vår digitala samtid? Det finns trots allt digitala audioformat som har kommit och gått och aldrig lyckats sätta lika djupa spår som kassetband, och som nu till skillnad mot kassetband är helt ständöda, t.ex. DCC, Digital Compact Cassette utvecklad av Philips (Goudsmit/Philips 1996) och MD, MiniDisc utvecklad av Sony (Faulkner 2012). Dessa digitala format har jag inte ens kunnat hitta någon statistik på och den digitala utvecklingen är med andra ord inte spikrak. Man ska också ha i åtanke att det faktiskt tog tio år innan CD:n gick om kassetbandet rent försäljningsmässigt, från att CD:n lanserades 1983 till 1993 (se bilaga 1). Det var långt ifrån självklart att mindre stereoanläggningar var utrustade med CD under denna tid, precis som det återigen är långt ifrån självklart eftersom aux-ingång, USB och Bluetooth är mer efterfrågat än CD (med mitt jobb som säljare på en multimedia-avdelning har jag erfarenhet av detta). Bilstereo har också en lång tradition av att använda sig av kasset som standard långt efter CD:n lanserades. Den sista bilen som såldes som hade bilstereo med kassettspelare fabriksmonterad var Lexus SC430 cabriolet så sent som 2010! (Rogers 2013)

Vad betyder kassetbandet för människor? Finns det något som tilltalar användarna som går bortom nostalgitrippar och brusigt ljud, eller är det just det som är poängen? Och kan det ligga någon som helst sanning eller rimlighet bakom att kassetbandet är på väg tillbaka, eller är det bara ett rykte? Detta återstår att se.

Avgränsningar

Då användningen och konsumtionen av kassetband ser oerhört olika ut i olika länder kommer jag i första hand begränsa mig till utvecklingen i Sverige och i andra hand USA. Jag utgår från Sverige eftersom jag på hemmaplan kan få tillgång till uppgifter som skulle vara oändligt mycket svårare att få tillgång till i ett okänt land där dessutom språket kan bli ytterligare en barriär. Sverige är dessutom intressant då det var här Spotify utvecklades och här där It-tekniken alltid har varit oerhört utbredd jämfört med många andra länder. Det är även i Sverige, närmare bestämt Göteborg där jag bor, som jag har chans att komma i kontakt med

de personer och butiker som har något med min frågeställning att göra och kommer kunna genomföra intervjuer med dessa. Jag har även använt mig av visst material från USA som på många sätt leder utvecklingen i västlandet och är där de flesta trender och nyheter uppstår, bland annat den eventuella nya kassettvågen som många menar startade just i USA och därifrån sprider sig likt ringar på vattnet över Atlanten till bland annat Sverige.

Skulle jag däremot använda mig av hela världen som forskningsfält skulle det vara omöjligt att få en enhetlig bild av frågeställningen. I vissa utvecklingsländer är kassetbandet fortfarande det vanligaste sättet att sprida och konsumera musik; där rör det sig inte alls om nostalgi då formatet i allra högsta grad fortfarande är aktuellt, och i och med att utvecklingen ser så olika ut så skulle resultatet bli alldeles för spretigt och i förlängningen meningslöst. Det ger för många och för olika svar, omöjliga att sätta samman till en tes eller teori, eller möjlig förklaring.

Då de enda ekonomiska resurserna som finns att tillstå är mina egna privata är resor land och rike runt för intervjuer inte genomförbara utan kommer i möjligaste mån ske i närområden med ett undantag för en informant bosatt i Lund.

Etiska riktlinjer

Denna uppsats innehåller ingen känslig eller personlig information som kan skada någon, så de etiska riktlinjerna är inte så omfattande.

Då uppsatsen kommer bli en offentlig handling var det viktigt att informera de medverkande om detta och de jag intervjuar har själva fått välja om de vill stå med under eget eller fingerat namn. Inför varje intervju, och även i mail innan intervjun ägt rum har jag påmint om att deras medverkande är frivilligt och att de har rätt att när som helst avbryta sin medverkan. (Dahl, Smedler 1993). Jag har vid första kontakten med de tilltänkta informanterna kort redogjort för mitt syfte med uppsatsen och hur deras medverkan är tänkt att användas.

Metod

Jag har främst använt mig av två källor: Artiklar och intervjuer. Artiklarna är ofta tagna ur nätupplagor av amerikanska tidsskrifter, men även svenska sådana. Det förekommer även referenser till videoklipp. I den mån statistik på kassetter behandlas återfinns den i bilaga 1, 2 och 3. Mycket av uppsatsens resonemang baseras dock på egna intervjuer. Intervjutekniken jag använt mig av är i första hand semistrukturerade djupintervjuer, men även kortare intervjuer förekommer när en djupintervju inte varit möjlig eller önskvärd (t.ex. med butikspersonal). Semistrukturerad djupintervju ger bra förutsättningar för informanten att kunna lägga ut orden och tala till punkt, samtidigt som intressanta följdfrågor och sonderande frågor kan dyka upp i resonemanget som jag som intervjuare inte har tänkt på i förhand. (Kvale 2007). Då samtliga intervjuer vid ett senare stadie fanns nedskrivna blev det översködligt att se återkommande teman och svar som speglade eller motsade varandra och efter detta kunna bygga upp en form av dialog eller följa en röd tråd genom intervjumaterialet. Det som inte platsade inom denna röda tråd utelämnades pga. platsbrist.

De tre informanter som djupintervjuades var: Daniel Muhr, VD för Mastringshuset.se och tidigare skribent på MusikerMagasinet samt lärare i ljudteknik. Frans Mossberg, låtskrivare och forskare inom musikvetenskap vid Lunds universitet samt även anställd som projektledare på Ljudmiljöcentrum. Och slutligen Petter Eriksson, frilandsmusiker som driver egen studio i Göteborg. Alla är bekanta för mig sedan tidigare och jag har dem i min Facebook-krets, så jag skickade ett kortfattat meddelande om min uppsats och undrade om de visste något om ämnet och om de skulle vilja ställa upp på en intervju längre fram om så var fallet. Alla svarade ja. Varför just dessa personer valdes ut berodde på att jag anade att de hade teorier och kunskap om mitt ämne och säkert kunde spekulera om både fördelar och nackdelar med kassetbandet som ljudformat och fenomen. Jag har såklart även sökt fler personer än dessa tre men övriga har inte känt att de haft något att tillföra i ämnet utan istället hänvisat till material jag redan kände till. Nackdelen med detta sett att samla in data är att jag enbart får dessa personers antagligen högst personliga åsikter i frågan och därför av naturliga skäl inte kan ses som ett helhetsintryck av ett fenomen eller dra förhastade slutsatser av svaren jag får (Ahrne, Svensson 2015). Eftersom intervjun är en social situation kan även personlighet och intryck som inte har med frågorna att göra spela roll, vilket man bör vara medveten om (Kvale 2015).

Jag tog mig till de platser som informanten önskade bli intervjuad på, vilket blev i deras hem samt i en studio. Så länge man kan tala ostört så anser jag att platsen spelar mindre roll, utan huvudsaken är att den som blir intervjuad känner sig bekväm. Hade någon velat bli intervjuad hemma hos mig, t.ex. pga. stökiga hemförhållanden, så hade det inte varit några problem och det var något jag var beredd på att erbjuda, men det blev aldrig aktuellt. Men att träffas på offentliga platser i en pratig miljö, t.ex. restauranger, caféer eller pubar skulle jag avråda ifrån ifall detta föreslogs av informanten eftersom det är lätt att sorlet tar överhanden och att koncentrationen försvinner på sådana platser (Ahrne, Svensson 2015).

De strukturerade frågorna jag utgick ifrån för de tre djupintervjuerna återfinns i bilaga 4.

Jag har även genomfört kortare intervjuer med butikspersonal i skivaffärer. Då flertalet av de intervjuade inte ville ha med sitt namn i denna uppsats hänvisar jag till butiksnamnet istället, vilket också ger en lättare orientering över de olika butikerna och deras attityd gentemot kassetband. Dessa intervjuer spelades inte in utan jag förde endast anteckningar i efterhand. De butiker jag vände mig till var främst de som sysslar med second hand då jag utgick ifrån att det är de som kan ha känt av en förändring hos konsumenterna vad gäller försäljning av kassetband. De kommersiella skivbutikerna säljer inte kassetband över huvud taget, på sin höjd tomma inspelningsband, men för att få deras syn på saken intervjuades även en större och en mindre kommersiell skivaffär. Även en musikaffär slank med bland intervjuerna. De åtta butiker jag intervjuat är: Andra Långgatans Skivhandel, Bengans Skivbutik, Dirty Records, Helters HiFi/Vinylkjellarn, Mynt & Musik, Rocks, World Music Oasis, samt musikaffären Andreasson Musik. Samtliga är belägna i Göteborg förutom Rocks som ligger i Kungsbacka.

Andra Långgatans Skivhandel valdes ut för att den är, åtminstone till ytan, den största second handbutiken för skivor i Göteborg. Den kände jag till på förhand och den har jag själv sprungit i en del och både köpt och sålt skivor på den tiden jag fortfarande hade sådana. Att Bengans valdes ut har en enkel förklaring: Det är den nuvarande största kommersiella skivbutiken i Göteborg. Ett stenkast från Bengans ligger Mynt & Musik som säljer second hand och som jag därför hade planerat att besöka samtidigt som Bengans. Rocks representerar en typisk medelstor kommersiell skivbutik dit många går in i förbifarten (den ligger i en galleria) för att köpa musik som present eller till sig själv. Där finns mest de stora mainstream-artisterna i olika genrer till skillnad från Bengans som är mycket större vad gäller

både affärsyta och utbud. Dirty Records är en second handbutik jag fick rekommenderad åt mig av personalen på Bengans och det var enbart därför jag gick dit. World Music Oasis valdes delvis ut för att det var en second handbutik jag kände till och handlade en del i förr i tiden, men främst för att det är den enda av skivbutikerna som är lite profilerad på en specifik genre, nämligen på World Music som namnet antyder. Det skulle vara intressant att se om det fanns någon skillnad på grund av detta. Att Helters Hifi/Vinylkällaren valdes ut beror på att Helters HiFi är en second hand butik med lång tradition att sälja begagnade hifi-produkter, däribland kassettdäck, och att Vinylkällaren har hållit på lika länge med att sälja begagnade skivor och även i viss mån kassetter. Dessa två butiker, Helters Hifi och Vinylkällaren, ligger under samma tak och är mer eller mindre samma butik (det är bara en kort korridor emellan), och det är samma personal som jobbar i båda butikerna och de kan med andra ord ha märkt av vissa tendenser både inom försäljning av kassetband och av kassettdäck.

Att Andreasson Musik kom med, som är en renodlad musikaffär och alltså inte alls sysslar med skivor eller kassetter, har att göra med att jag hade ett ärende dit och kom att börja prata om min uppsats i samband med att jag såg en nyttillverkade kassettporta² i deras reklamblad. Detta var alltså inte alls planerat och blev väldigt spontant, men då jag redan hade gjort en del intervjuer visste jag ungefär vad jag skulle fråga.

Vid samtliga ovanstående kortare butiksintervjuer skrev jag minnesnoteringar i efterhand då det inte hade varit varken passande eller lämpligt att ta fram någon form av inspelningsutrustning eller stå och anteckna under tiden.

Inspelningsutrustningen jag använt mig av för djupintervjuerna är en kassetbandspelare i form av en freestyle med inspelningsfunktion försedd med inbyggd mikrofon och därtill vanliga 90 min kassetband. Då varje sida är 45 min var det alldeles lagom för en djupintervju per sida. Jag har dock fått hålla lite koll på att inte inspelningsmediet obemärkt stannat om intervjun dragit över på tiden och kassetbandet tagit slut. Som extra säkerhet har jag haft med mig ett extra band samt extra batterier. Om allting skulle gått åt fanders, t.ex. att bandet fastnar eller trasslar sig, har jag även haft möjligheten att spela in på mobilen som backup. Att jag valde att spela in intervjuerna var för att senare ordagrant kunna återge det som sades och jag är övertygad om att jag omöjligt skulle kunna snappa upp allt endast via anteckningar.

² En flerkanalig inspelningsapparat med kassetband som inspelningsmedium som var vanlig i hemstudios innan digitala datorer hade gjort sitt intrång

Dessutom blir jag som intervjuare mer avslappnad och får bättre kontakt med informanten då jag slipper sitta böjd över ett anteckningsblock och antagligen vara stressad över att inte hinna med att anteckna. Videinspelning var också ett alternativ men avfärdades snabbt då det grafiska är ointressant i detta fall samt att de som inte är vana vid att ha en kamera stirrande på sig, vilket de flesta inte är, kommer kunna känna sig utsatta och otrygga, vilket ger rakt motsatta förutsättningar än de som jag eftersträvade.

Att jag valde att spela in på kassett är mer än en kul grej. Det är också tänkt att ge informanten synen och känslan av kassetband som det antagligen var lång tid sedan de hade att göra med.

Djupintervjuerna transkriberades sedan sin helhet, undantaget mindre strykningar av irrelevant material, för att därefter kunna infogas som korrekta citat i uppsatsen. Men här fick jag ångra att jag använde mig av kassetbandsspelare. Jag hade uppenbarligen glömt av hur brusigt det faktiskt blir med kassetband, och min freestyle var antagligen inte i bästa skick efter att ha legat bortglömd i årtionden. Så länge informanten talade klart och tydligt någorlunda riktad in i mikrofonen var det inga problem, och det var även så situationen såg ut när jag utförde de korta soundchecken innan intervjuerna påbörjades, men om informanten sänkte rösten avsevärt, ofta i samband med grubblande och tvekande svar, eller vände sig bort eller lutade sig tillbaka tog bruset överhanden och det blev väldigt svårt att höra vad som sades. Detta orsakade stora problem när intervjuerna sedan skulle transkriberas. Till slut fick jag spela över allt till dator för att försöka tvätta rent ljudinspelningen med olika verktyg i mitt DAW³ som t.ex. EQ, kompressor och olika filter. Dessutom fick jag möjligheten att loopa svårlyssnade partier och höja volymen och zooma in på just det partiet i ljudfilen. Ett av de effektivaste verktygen visade sig vara att använda en multibandkompressor som en slags EQ för att lyfta fram frekvenser för talet och dämpa övriga. Men det var först när Waves-pluggen X-noise lades in i effektkedjan som det verkligen hände saker. Pluggen är till för att minska brus och kan fånga en ljudprofil av bruset som sedan kan extraheras från ljudfilen och regleras med en tröskel som en slags kompressor. Detta tillsammans med alla de övriga pluggarna gjorde att det mesta gick att höra. Men inte precis allt. När orden inte gick att uttolka trots alla ansträngningar skrev jag [ohörbart] i transkriberingen. Jag ångrade djupt att jag inte spelade in

³ Digital Audio Workstation, programvara för att spela in och editera musik, tex Cubase och Pro Tools.

digitalt med min Zoom H4 som tanken var från början innan jag kom att tänka på min gamla freestyle.

Surret från den lilla motorn i bandspelaren och det mekaniska ljudet från bandtransporten visade sig också kunna vara ett problem därför att man blir så medveten om att inspelning pågår och detta kan vara stressande och påverka både den som intervjuar och den som intervjuas negativt. Fördelen med digital utrustning är att den inte låter någonting och därmed lättare glöms av att den används.

Jag har även använt mig av den s.k. snöbollseffekten för att få fram vissa namn och butiker eftersom den är lämplig när man, som i mitt fall, inte alltid har självklara eller på förhand givna informatorer att vända sig till. Problemet med denna metod kan vara att man får tag i personer som har samma perspektiv eller liknande förhållningssätt (Ahrne, Svensson 2015).

Tidigare forskning

Kassettbandets eventuella comeback är ett relativt nytt fenomen som ingen hittills verkar kunna varken bekräfta eller demontera, och det finns heller inte mycket forskning på detta område. Det kan bero på att kassettbandet inte besitter tillräckligt med status varken bland forskare, samlare eller myndigheter för att det ska vara intressant att bry sig om. För kassettband har alltid rört sig i utkanten av den mätbara statistiken sedan de började fasa ut. Kassettband har aldrig varit ”inne” på samma sätt som vinylskivan som till skillnad mot kassettbandet är omgiven av en hel kultur av samlare, förståsigpåare, skivbutiker, böcker och forskning. Kassettband har heller aldrig spelats på några hipa klubbar eller omnämnts för sina omslag. Med detta som utgångspunkt har den tidigare forskningen visat sig vara skral och i det närmaste obefintlig, vilket gjorde att jag även fick söka mig in på närbesläktade områden som begreppen nostalgi och digitalmotstånd. Denna uppsats kan möjligtvis täppa igen den kunskapslucka jag själv erfarit finns om kassettbandets betydelse och eventuella comeback nu en bit in på 2000-talet samt kanske kan ge ytterligare perspektiv på nostalgi och modernitetens motstånd.

Men några har trots allt forskat om kassettband: Christian Ulrik Andersen, Søren Bro Pold och Morten Suder Riis har tillsammans skrivit journalen *A Dialogue on Cassette Tapes and*

their Memories. De två förstnämnda, Andersen och Pold, har även skrivit *Ten Theses on Cassette Tapes, History, and Interface Criticism*. I dessa två skrifter tar de upp återkomsten av intresset för utgångna mediaformat som vinylskivor, kassetband och analoga kameror. Detta kan enligt författarna ses som en nostalginyck och en trendig smak för LoFi⁴, men de kommer också in på hur dessa företeelser kan ses som en kommentar och kritik av vår digitala kultur.

Robin James skriver i sin bok *Cassette Mythos* (1992) om kassetband som en del av en undergroundrörelse. Detta är mer en samling essäer än vetenskaplig forskning men är intressant på det sättet att den kommer i kontakt med själva användarna av kassetbanden, de som lyssnar på dem, spelar in dem och sprider dem, och som tillsammans bildar en *kassettkultur*.

Willem Andriessen skriver i sin uppsats närmast en hyllning till kassetbandet vilket också återspeglas i titeln: *"THE WINNER"; compact cassette. A commercial and technical look back at the greatest success story in the history of AUDIO up to now*. Han redogör för hur just kassetformatet blev så oerhört populärt och jämför både med föregående ljudformat och digitala format som kommit och gått utan någon vidare framgång eller långvarighet.

Rasmus Fleischer går i sin uppsats *Kassetband och kassettersättning* igenom historien och genombrottet för kassetbandet men fokuserar på de regler och lagar som ämnar styra upphovsrätten och kopiering av kassetband vilket plötsligt hade blivit oerhört lätt att göra, och därmed oerhört svårt att kontrollera.

Kassetbandshistorik

Faktum är att kassetbandet är, eller snarare var, det mest framgångsrika fysiska audioformat som någonsin har tillverkats (Andriessen 1999). Från att tillverkningen startade 1963 till 1999 såldes det mellan 50-100 miljarder kassetter, inräknat både tomma inspelningskassetter och musikkassetter. Det exakta antalet är svårt att beräkna (Ibid.). Med det nya kompakta kassetformatet (originalnamnet var just Compact Cassette) blev allting mycket smidigare. Idén var fortfarande densamma som med dess föregångare rullbandet med ett magnetband

⁴ I Motsatsen till HiFi, High Fidelity och står alltså för Low Fidelity. Något som är av lägre kvalité eller mindre troget originalet rent ljudmässigt. Men är också en musikgenre och ett begrepp.

instängt i ett hölje som läses av av tonhuvuden, men allting hade krympts ned. Vinningen var smidigheten, förlusten var ljudkvalitén i form av mindre bandbredd och långsammare bandhastighet. Den nya kassetten kunde dock stoppas in lite varstans och kassettspelare kunde se ut lite hur som helst beroende på ändamål. Ett sådant ändamål var användandet i bilstereon. En stor bidragande anledning till att kassetten blev så populär var att den gick att använda i bilen, till skillnad från rullband och vinylskivor (James 1992).

När kassetbanden dök upp på marknaden hade de också en demokratiserande effekt för både lyssnare och inspelare av musik (Staub 2010). Musiken blev nu för alla, av alla, till alla. Nu kunde man gå vid sidan om de spår som det stora kommersiella etablissemangen ville att man skulle gå i, och kunde tack vare detta bilda den första riktigt oberoende musikkulturen sedan begynnelsen av inspelad musik (ibid.). Kassetbandets låga kostnad kombinerat med dess hållbara, portabla format gjorde det till ett självklart val för dem som arbetade utanför den etablerade musikindustrin, liksom för de konsumenter som ville undvika samma musikindustris monopolistiska utbud (Ibid.). Tack vare kassetbandet erbjöds också den första bärbara personliga musikupplevelsen tack vare Sonys lansering av Walkman (märkligt nog översatt till Freestyle i Sverige) vilken gjorde att lyssnaren kunde ta med sig sin favoritmusik överallt och befinna sig i sitt egendesignade soundtrack (Skågeby 2011). Detta gjorde lyssnandet inte bara högst personligt, utan även självcentrerat och till och med narcissistiskt enligt Skågeby då man nu helt kunde uppgå i sin egen privata ljudatmosfär (ibid.). Av denna anledning drev Cykelfrämjandet en kampanj mot att använda Walkman i trafiken då användaren ansågs kunna försvinna i sin egen värld och inte vara medveten om vad som hände runt omkring (Rittsel 2005).

Teoretiska begrepp

Nostalgi

Det går att se på kassetbandet som fenomen från olika synvinklar. Ett perspektiv på kassetbandet är det *nostalgiska perspektivet*. Sverker Hyltén-Cavallius nämner i sin bok *Retrologier* (2014) begreppen socialt – och kollektivt minne och syftar med dessa två begrepp på minnen som delas av många eller som många har tillgång till och där är det främst inom det sociala minnet som kassetbanden gör sig gällande. För minnen uppstår inte enbart på

egen hand i våra huvuden utan vi minns också med de redskap vi har fått tillgång till i vårt samhälle, och där är kassetband ett av dessa redskap (Hyltén-Cavallius 2014). Men kassetter är inte enbart en nostalgisk känsla, utan kan också utgöra ett minne av dåtiden i sig själv (Andersen m.fl. i.d.). Detta skulle kunna uttryckas så att det inte enbart är människor som minns kassetter, utan även kassetter som minns människor genom gamla inspelningar av röster och musik. Kassetband är inte bara en bärare av ljud utan också av kulturen som uppstått runt hur mediet används (Ibid.). Bernhard menar att nostalgin inte är sann i den meningen att den representerar verkliga skeenden däremot är den sann i den meningen att den relaterar till egna erfarenheter av ett levtt förflutet. Ting är ett hjälpmedel för att återkalla minnen av det förflutna – i det här fallet kassetband, och som minnesbärare får de mening (Bernhard 2015). Bernhard skriver vidare att nostalgi är känslominnen som sitter i kroppen och kan plockas upp av alla våra fem sinnen: smak, lukt, syn, hörsel och känsel. Det går också att få nostalgikänslor av något som man inte varit med om men där ens fantasi försätter en i ett nostalgiskt tillstånd (Ibid.).

Svetlana Boym menar att 1900-talet började med utopi och slutade i nostalgi. Optimistiska föreställningar om framtiden blev omoderna medan nostalgi aldrig gick ur modet (Boym 2007). Hon definierar nostalgi som hemlängtan och en längtan bort, ibland båda två på samma gång, och som en romans med sin egen fantasi. Nostalgi kan bara överleva genom ett distansförhållande, skriver Boym, och det ger en väldigt talande bild av vad hon menar. Nostalgi beskrivs ofta som bitterljuv och kan ha en både positiv och negativ innebörd. Det kan uppfattas som ett skällsord i vissa sammanhang i likhet med sentimentalitet, men oftast förknippas det med människor som får något drömskt i blicken och drömmer sig tillbaka till en saknad tid, upplevelse eller plats. Men nostalgi kan också fånga människor i en känsla som håller dem gisslan och som de har svårt att bli fria ifrån. Det fanns en tid, närmare bestämt på 1600-talet, då nostalgi ansågs vara en sjukdom och medicinska recept skrevs ut för att motverka den (Boym 2007). Hemlängtande soldater var t.ex. en målgrupp som behövde botas. Läkare trodde att opium, blodiglar och resor till schweiziska alperna skulle ta hand om de nostalgiska symptomen (ibid.). Paradoxalt nog ger modern digital elektronik, internet och de enorma lagringsmöjligheterna som finns nuförtiden tillgång till ett oändligt hav av förfluten tid som vi inte skulle kunna ha tillgång till annars och som ger ett enormt utbud av nostalgi (Lowenthal 2013).

Analogisering

Kassetband kan också vara ett av redskap eller uttryck för motståndet till digitaliseringen som en del av moderniteten som finns lite varstans i allmänhet och kanske inom musiklivet i synnerhet, och som Hyltén-Cavallius därmed logiskt kallar för *analogisering* (Hyltén-Cavallius 2014). Det finns inom denna rörelse en saknad efter något handfast, fysiskt och artistiskt. En rörelse bort från det digitalt moderna och mot de äldre analoga formaten, som bjöd på ett visst materiellt motstånd eller tröghet (ibid.). I dagens digitala värld, särskilt inom musikindustrin, i inspelningsstudios och bland pluggar⁵ nämns ofta en strävan att låta analogt för att tillföra värme och personlighet till den digitala miljön, som i sin tur omnämns som steril och opersonlig. En annan orsak till att vissa har ett motstånd till digital media är den övervakning och insamling av digital information som användaren lämnar efter sig på mobiler och datorer (Andersen m.fl., i.d.). Somliga är oroliga över detta och känner sig övervakade. Med analoga medium är en sådan typ av övervakning inte möjlig. Moderna medier, t.ex. mp3 och streamad musik är inte heller något som måste eller borde användas enbart av den anledningen att de är moderna, utan är bara ytterligare ett medium att välja bland (Hyltén-Cavallius 2014). Man bör även påminna sig om att kassetband såklart inte var retro när de kom, utan högst moderna när de lanserades och ett bra tag därefter.

Nätverkande

Kassetband kan också handla om att vara nischad och att tala till en mindre krets från en viss position, vilket Hyltén-Cavallius benämner som *Narrowcasting* till skillnad från Broadcasting (Hyltén-Cavallius 2014). Kassetband erbjöd ett sätt att nå ut och sprida musik, vilket helt plötsligt gick väldigt lätt och smidigt tack vare kassetbandets format och inspelningsmöjlighet. Så pass smidigt att kassetbandet ansågs utgöra ett hot mot den etablerade musikindustrin (Kot 2009). I likhet med den kampanj som fördes mot illegal fildelning för några år sedan fanns en mycket snarlik kampanj mot kassettkopiering under parollen: "Home taping is killing music" (ibid). Detta satte i sin tur igång en snårig debatt om en särskild kassettskatt för att täcka de antagna förlusterna som gjordes då musiken spreds illegalt genom kopiering på kassett (Fleischer 2005). Värt att nämna är att liknande diskussioner har förts

⁵ Insticksprogram som startas från huvudprogrammet, i det här fallet menat ett musikprogram

ännu tidigare: På 1920-talet ansågs det att radion skadade musikskapare genom att konkurrera ut notförsäljning och konsertbesök. På 30-talet slogs amerikanska musikerfacket mot radiostationer som spelade skivor. Och på 80-talet fanns det kritik mot att diskoteken tog jobben från musiker på dansbanor (ibid.). Så historien upprepar sig, uppenbarligen.

En svensk artist som slog igenom enbart genom att själv kopiera upp och sälja sina egna kassetband är Eddie Meduza. Utan att gå närmare in på hans artisteri eller eventuella talang är det intressant ur ett nätverksperspektiv att en okänd artist kan börja fylla folkparksturnéer tack vare spridningen av egenproducerade kassetband (SR 2006). Det faktum att kassetband överlag var billigare än t.ex. vinylskivor var ytterligare en faktor som gjorde att kassetband spreds som en löpeld (James 1992). Kassetter hade även en stor roll som kunskapsspridare. Kassetter användes i skolor, som individuella språkkurser, för att öva musikövningar och även i kyrkligt syfte för att t.ex. sprida den kristna läran (Dagen 2006). Tack vare det smidiga formatet gick det även lätt att skicka i brev och den svenska posten lanserade 1982 det s.k. ljudbrevet som bestod av en kassett med 10 min speltid på varje sida där man spelade in sin hälsning och därefter la i det medföljande vadderade kuvertet med förbetalt porto och postade till sin mottagare (Lindeberg-Lindvet 2014). Succén uteblev dock då kunderna insåg att det var billigare att köpa vanliga kassetter med mycket längre inspelningstid och lägga i vanliga kuvert och ljudkassetten försvann 1988 (Ibid.). En intressant paradox är att de flesta som säljer kassetband nuförtiden gör det via internet och skulle utan nätet aldrig kunna nå ut till sina förmodade köpare. Så internet som skulle bli den sista spiken i kistan för kassetband och alla andra fysiska audioformat hjälper istället kassetbandet att sälja mer än det någonsin skulle kunna ha gjort i en värld utan internet (Schonfeld 2014). Ny teknik behöver med andra ord inte nödvändigtvis konkurrera ut en gammal utan kan faktiskt hjälpa den på traven. Internet hjälper på så sätt till att skapa en kassettkultur som sprids över hela världen (ibid.).

Resultat och analys

Nostalgi

Här redogörs för det nostalgiska perspektivet på kassetband vilket många, kommer det visa sig, ser som den största anledningen till kassetbandets eventuella återkomst. Rent av den enda.

Daniel Muhr menar att det kan vara en blandning av nostalgi och en trygghetskänsla som utgör kassetbandets kärna:

Du vet vad du har, du vet vad du får. Och så det är garanterat reklamfritt, det är garanterat den ordning på låtarna som du fick på bandet, det är inget annat som händer liksom. Dra igång ett kassetband så vet du att det är 45 minuter nu innan jag behöver vända, om den inte har autovänder, då har du 90 minuter. Det symboliserar, för mig i alla fall, tryck på play, gå och lägg dig på sängen och sträck ut dig och bara lyssna och titta i taket och sjunk in i en värld, en sagovärld som tyvärr få yngre människor upplever idag. Och det behovet tror jag är jättestort. Det är samma anledning som vissa stänger av sin Facebook. Lämna allt hemma och åk ut på landet en helg alltså... det är lite samma... behov. (Muhr 28 nov 2015)

Petter Eriksson har en mer krass syn på kassetbandet och dömer ut dem som "helt bortglömda" och är inte så förtjust i den nostalgin som de förknippas med.

Nej, jag skulle inte säga att det är saknad kvar av kassetbandet. Jag kan tycka att den här nostalgitrippen... jag kan inte säga att jag blir provocerad men... det är ingenting annat än just en nostalgitripp. Det lät ju oftast väldigt dåligt. Jag är ju inte så nostalgisk till kassetbanden. Det var egentligen bara ett medium och idén finns ju kvar. Jag tycker det är jobbigare att CD:n håller på gå i botten. Då försvinner hela albumtänket. (Eriksson 2 dec 2015)

På en skiv- och kassettmässa i USA beskrivs kassetbandet av en nästan irriterad mässbesökare som något som enbart rider på nostalgivågen av 90-talet som han anser är väldigt stor just nu (WSJ 2011). Kassetbandet som provokatör är en infallsvinkel som jag helt och hållet missat.

Jag har under mina intervjuer med second handbutiker förstått att många som köper kassetter idag är unga som inte har nostalgikopplingen till formatet som de som växte upp med dem har. Dom tycker att det är lite roligare att ge ut sin demo på kassett än t.ex. CD-R helt enkelt. Kanske är det något annat än renodlad nostalgi? Petter Eriksson igen:

Man kanske inte ska kalla det nostalgi, det är egentligen fel ord. Det är upplevelser, fast jag vet inte... Det är ett förhärlijande av en tid, och jag menar herregud, vi har ju förhärlijat väldig massa gamla grejer som vi aldrig var med om. Musik och ljudideal från 60 och 70-talet som folk då kan tycka idag bara att "men är ni galna?" Att man gillar det på nåt sätt. Det är väl samma fenomen där på nåt sätt. Det blir ett förhärlijande av nånting man aldrig upplevt själv. (Eriksson 2 dec 2015)

Det är precis detta som Bernhard (2015) var inne på och som jag skrev om tidigare under de teoretiska begreppen, att nostalgi inte nödvändigtvis behöver vara självupplevt, utan man kan även bli nostalgisk av andras nostalgier, eller sin inbillade föreställning om nostalgi.

En musikerkollega till mig, Pelle Hedeblom, släppte nyligen ett album med sitt band Oblomov på CD och Spotify, men valde att även släppa det på en begränsad kassettopplaga. När jag frågade varför de även släppte albumet på kassett svarade han att det var en tillfällighet och inget planerat, att en i bandet hade hittat några fina kassetter på en sajt och "fått feeling" och köpt dem. Sedan hjälptes alla i bandet åt att för hand göra en begränsad kassettopplaga. "Vi tyckte det var ballt. Fånigt, men ballt". Nostalgi handlar mycket, kanske enbart, om att just "få feeling". Eller kanske snarare att ha gömt eller glömt en känsla som man sedan återfår i ett visst ögonblick, triggad av något utomstående. En doft, ett ljud, en plats, en bil, en bok. Eller ett kassetband. Många spelade in sina allra första inspelningar av sig själva på just kassetband och har sparat dessa likt flagnande fotografier från sin barndom (Noisey 2013).

Analogisering

Som motpol till den övergripande digitaliseringen av vårt moderna samhälle har jag tidigare nämnt Hyllén-Cavallius begrepp *Analogisering*, som är ett slags modernitetmotstånd som

framför allt riktar in sig på motståndet till den digitala dominansen och den ständiga utbyggnaden av denna. Detta gäller inte minst, utan kanske allra främst, i musik- och musikproduktionssammanhang. Där har utvecklingen gått i raketfart och har i stort sett förändrat hela studiomiljön och inspelningsprocessen och sättet hur vi lyssnar och konsumerar musik. Jag vill hävda att i ingen annan bransch har digitaliseringen varit så tydlig och så fullständig som i mediabranschen, med musik och grafik som de ledande exemplen. Petter Eriksson tror att kassetband kan vara ett uttryck för digitalmotstånd:

Kassetten blir ju som en direkt reaktion då emot den fullständiga valfriheten, skulle jag säga.

[...] Jag lyssnar ju på mycket mindre musik nu än vad jag gjorde för tio år sedan. Det är klart det har att göra med att man inte riktigt är lika hungrig på ny musik också men... alltså jag älskade att gå och kolla nyheter i skivhyllan. Köpte skivan. Och har man köpt skivan, då lyssnar man på den. Har man lagt dom pengarna då lyssnar man på den. Så det är klart att visst, där kan kassetbandet komma in... kanske. (Eriksson 2 dec 2015)

I en intervju i Dagens Nyheter säger Gavin Maycroft, som driver kassetbolaget Oma333, att han aldrig slutat lyssnat på kassetband och att vi tappat bort den linjära lyssningen när allt blev digitalt:

Vi har alla i dag årtal av musik på Itunes. Ändå vet vi inte vad vi ska lyssna på. Vi stirrar blankt på skärmen och sätter på shuffle, men landar ändå på samma skräp hela tiden. Kassetbandet, där vi i stället måste lyssna från början till slut, tar oss tillbaka till tiden då vi verkligen var inne på musik och kunde tillåta oss att försjunka i den. (Bergström 2013)

I samma artikel intervjuas även Daniel Fagerström som driver skivbolaget Moptaco Discs (ett anagram på Compact Disc) där han ger ut musik på kasset och vinyl, och även han menar att kassetbandets fysiska påtaglighet är dess främsta tillgång och tror att både kassetbandets och vinylskivans "återkomst" har sitt avstamp i nätets flyktighet. "Det man släpper på nätet tenderar ofta att försvinna i det allmänna bruset." (Bergström 2013)

Frans Mossberg känner en viss sorg över att "nånting som kassetband sjunker ner i en oförtjänt glömska i plastpåsar och väskor" och fortsätter: "Jag känner mig skyldig till en seriös brist på respekt för mediet och samtidigt stor kärlek" (Mossberg 16 dec 2015). Det

tycks vara vanligt att folk känner sig på gränsen till skyldiga för att de övergivit formatet, särskilt om de själva har gamla kassettband liggandes som aldrig spelas. Detta gäller t.ex. både Frans Mossberg och Daniel Muhr. Är det bara ett dåligt samvete som spökar eller var det som det brukar heta bättre förr? Var det rent av ett enklare liv när det gäller musikproduktion? Många använde sig av kassettportor för att spela in sina musikedemos på den tiden då kassetter var det enda mediet som gick att använda till flerkanalsinspelning utan att behöva hyra in sig i en dyr studio. Rullband återfanns nästan enbart i studios och radiostationer (Freimark 2013). Kassettportorna var enkla jämfört med dagens teknik, men också enkla att handha och lätta att förstå sig på. Och sedan var det bara att kopiera upp sina demos för försäljning eller spridning i största allmänhet. Daniel Muhr berättar:

Vi lämnade aldrig iväg detta till någon fabrik som kopierade utan vi gjorde det själva. Omslag, herregud, mallarna till det, sitta ner och göra på dator eller för hand, och sen kopiera på kopieringsapparat och klippa och vika. Det var ju fantastiskt! Layouten på det är ju grymt liksom. (Muhr 28 nov 2015)

Jämfört med dagens oändliga möjligheter med datorer var kassettportorna väldigt begränsade. De enda trixerna som fanns att tillgå var att ändra hastighet, panorera, spela in lager på lager och spela in baklänges. Och allting var helt linjärt, dvs. fick ske utan avbrott då det var väldigt begränsat med spår. I dagens musikdatorer är spårantalet i det närmaste oändligt, endast begränsat av datorns kapacitet. Och redigeringsmöjligheterna och antalet effekter är också i det närmaste oändligt. Möjligheten att återgå till ett projekt precis som man lämnade det för att göra ytterligare förändringar, om än så bara för att ändra en enskild ton, även efter att låten var färdigmixad är vad man skulle kunna beskriva som raka motasatsen till linjärt förfarande. Men det kan finnas en fördel av den begränsningen som kassettbandet rutade in kreativiteten i. Daniel Muhr förklarar:

All konst drar ju fördel av begränsningar. Att försöka skapa nånting med inga begränsningar överhuvudtaget, med all världens möjligheter framför sina fingerspetsar, det blir inget bra. Man behöver begränsningar, man behöver val som är tagna på något sätt. Om vi ska ta någon logik när vi pratar om inspelning. Är du rutinerad då gör du val redan innan. Du lägger kompression, EQ, du väljer hur saker ska låta, redan vid inspelningstillfället. Och då sitter du med det sen. Sen kan du tweaka lite granna men du har liksom satt ett sound, medans trenden, bland framför allt yngre människor, jag menar, alltså nybörjargrejjerna att spela in så cleant som möjligt, att ha alla

options kvar, det är ju mer kreativt hämmande än..(suck)..nåt annat liksom. Man behöverta beslut. Det går snabbare och det blir bättre för du fångar en vision från första början.

Jag har sett på vend.se och på Facebook folk som faktiskt frågar om det finns kassettportas till salu nån stans. Att folk börjar spela in på kassettporta, det måste ha att göra med det också, att inte ha samma möjligheter att klippa och klistra utan du behöver bara spela sakerna. Du behöver kunna spela det jävla solot, sen kan du puncha in efter halva solot eller nån stans, men du spelar in linjärt. (Muhr 28 nov 2015)

Även Petter Eriksson kommer in på detta med det linjära arbetssättet som analog inspelning förutsatte som en avgörande faktor för hur folk spelade in musik på den tiden innan inspelningsmiljön hade blivit digitaliserad.

Det är ju nånting fantastiskt i det, i begränsningen och sådär men... ja men det är det ju. Och det kan man märka väldigt definitivt. Att band är något mindre förberedda idag när de går in i studio än vad de var förr. Det är lite mindre spänd stämning i studion på gott och ont. Man måste alltid få möjlighet att gå tillbaka och ändra nu för tiden. Jag brukade säga att nu är det såhär att nu mixar vi och när låten är färdig går vi vidare och då kan vi inte gå tillbaka sen, men det köper inte folk idag, det finns inte på kartan. Hur kan det fungera så, undrar de. Och det blir svårt att motivera det idag om man har eget företag och man annonserar ut och vill sälja en tjänst. Jag tror fortfarande i och för sig att det går fortare för mig att mixa på ett riktigt mixerbord med outboards och rullband, men då blir det oerhört krångligt att ändra i efterhand. Och det måste man kunna göra idag, så linjära format är bara att glömma. (Eriksson 2 dec 2015)

Luke Thordarson, en amerikansk DJ och kassettsamlare, betonar just att kassetbandet var det sista linjära formatet, att man lyssnade från början till slut, i den ordningsföljden som det var tänkt från början. Man hoppade inte mellan låtarna, och i och med detta lades en tonvikt på albumets betydelse (WSJ 2011).

Andreasson Musik påminner om att kassetbandet som ljudformat faktiskt även bjöd på ett visst mått av bandmättnad. Vilket även Petter Eriksson kommer in på i sin intervju men med förevändningen att "bandbredden på ett kassetband jämfört med ett rullband... det är ju så otroligt litet." (Eriksson 2015)

I och med de fysiska musikformatens bortfall försvinner även musikalbumet som helhet och musiken blir uppdelad låt för låt allt efter eget behov och smak, och låtlistor sätts snarare ihop efter situationer och sammanhang än efter de album som låtarna ursprungligen är hämtade

ifrån. Albumkonceptet är på väg att luckras upp och detta mycket tack vare att det inte finns något fysiskt format som binder det samman. Entusiasterna till både kassettbandet och vinylskivan menar att de var de sista rättvisa ljudformaten, att man lyssnade på dem så som det från början var tänkt just på grund av att de var linjära från början till slut, vilket alla medier var fram till introduktionen av CD-skivan då folk började hoppa mellan låtarna hej vilt efter eget huvud. Daniel Muhr föredrar att lyssna mer på album än på enskilda låtar:

Mina musikaliska minnen från min uppväxt är inte massa låtar, det är album, det är hela produkten. Jag skulle kunna gå och dra på en skiva i stort sett när som helst, för att det är nice. Men att dra igång Spotify och leta fram nånting, det tar emot. Och det i sin tur har gjort att jag ibland inte orkar gå in i det där och ta massa beslut. Det stör hela den upplevelsen. (Muhr 28 nov 2015)

Det är intressant att det som är tanken med digitaliseringen, att det ska underlätta och vara tillgängligt och erbjuda massa möjligheter istället blir ett motstånd. Daniel Muhr fortsätter kritiken:

Moderna tekniken tycker jag verkligen promotar det här slit och släng, singeltänket. Alltså hela albumtänket... det finns så mycket i det tänket. Det blir en så lång, lugn harmonisk resa. Där man verkligen sjunker in i ett album och fastnar i det soundet och det är det som har format alla mina musikaliska minnen. Det har inte just med kassettformatet att göra men det representerar nånting stort som modern teknik idag inte ger när man har streaming. Det handlar egentligen om att köpa musik kontra hyra musik [streaming]. Att hyra musik för mig har varit väldigt, väldigt främmande ganska länge. Det här gyttret att hela tiden kunna leta sig fram till precis vad man vill, den här oändliga tillgången till saker och ting är...fan inte bra. Det förstör så himla mycket. Ägandet av musik tycker jag är en väldig stor del av musikupplevelsen. Att den HÄR har jag köpt nu, och så lyssnar man sönder den så man kan varena knastrande repa om det är vinyl eller man vet exakt när det börjar svaja till på kassettbandet innan låten tar slut, eller i värsta fall bryter mitt i låten, om man spelat in det själv. (Muhr 28 nov 2015)

Petter Eriksson kommer in på samma perspektiv som Daniel Muhr med just fysiska album som koncept:

För mig är det en mycket större grej att CD:n börjar förs vinna än att kassettbandet har gjort det. För den handlar så mycket om albumutgivning, och att det finns nånting fysiskt.

För nu är ju hela konceptet med ett fysiskt album på väg bort, och då blir det en annan grej, då blir det helt förvirrande det här när man släpper album och så. Sen finns det trender och jag menar LP och sånt också men i det stora hela så är det ju... adjöss. Men jag tänker fortfarande album när jag spelar in. Definitivt. Samtidigt som man då är medveten om att det kanske är ganska sällan det lyssnas på det viset. Men det liksom hindrar inte mig från att se det som att det är ett konstverk man gör. (Eriksson 2 dec 2015)

Just att beskriva albumet och dess olika ljusbärare av detta format som ett konstverk är en åsikt som återkommer bland många som vurmar för albumformatet och det kommer även Daniel Muhr in på:

Jag kan nästan hävda att det är nån form av konstutövning att faktiskt lyssna på musik också, i och med att det skapar bilder i ditt huvud och du bildar dig en egen värld och du befinner dig i det du själv skapat. (Muhr 28 nov 2015)

Frans Mossberg minns sin första mobila ljudupplevelse med en snarlik beskrivning

När freestyle blev modellen upplevde jag verkligen något nytt, att t.ex. kunna gå ute i naturen och samtidigt höra häftig musik. Det fick mig att känna som jag gick mitt i en film, med soundtrack och allt! (Mossberg 16 dec 2015)

Och det var precis detta som jag skrev om att Cykelfrämjandet var så rädda för när de mer eller mindre ville förbjuda freestilen – att folk skulle försvinna in i sin egen värld och inte vara observanta på det runt omkring dem. Då hade de alltså rätt.

Nätverkande

När man talar om kassetband är det så gott som omöjligt att inte komma in på begreppet *blandband* då detta är så starkt förknippat med formatet. Alla tre informanter nämner blandband som en källa till ny musik och ett sätt att visa för andra vad man själv tyckte om. Det fanns en vördnad i att både ge och att få ett blandband och det låg ofta en del arbete bakom varje individuellt blandband. Det faktum att man gjorde dem själv för egen hand gjorde blandbanden väldigt personliga jämfört med en spellista, som onlinemusiktjänster kan

plocka ihop på eget bevåg baserat på antalet klick och mest besökta musikgenrer. ”Det är hela grejen, att man GJORDE blandbanden själv” menar Petter Eriksson och tillägger att de fortfarande lever kvar, i alla fall som tanke. ”Det enda man tänker är ju blandband när man gör en spellista för någonting” (Eriksson 2 dec 2015) Daniel Muhr uttrycker samma fenomen något utförligare:

Jag är född -77, jag är uppväxt med kassetband, jag har suttit ned och gjort blandband till kompisar och man har lagt ner liksom tre timmar på att valt låtar på vinyl och ställt inspelningsnivåer och skrivit med olikfärgade pennorsnyggt på omslaget sådär fint Excell-aktigt, gärna med tidsangivelse på låtar... Alltså, det är sjukt mycket kärlek nedlagt i det formatet. Det här var nånting man tillverkade själv, det var verkligen do-it-yourself-eran på nåt sätt. Och just det här att få ett kassetband eller att ge ett kassetband var värt så jäkla mycket. Det här lilla, lilla bandet var en hel värld att upptäcka i och med att man inte hade tillgång till musik på det fria sätt som finns idag. (Muhr 28 nov 2015)

I och med lanseringen av kassettportan blev flerkanalsinspelning tillgänglig för allmänheten och inte bara för de som hade råd att hyra in sig i en dyr studio. Även här har kassettdatet alltså haft en demokratiserande effekt på en marknad som tidigare varit väldigt exklusiv och gjord för några få. Den som ville kunde nu gå helt vid sidan av de gängse kanalerna och spela in sitt eget album, mixa ner det till ett vanligt kassetband som sedan kunde kopieras och spridas efter behov och efterfrågan, helt på egen hand utan yttre inblandning. Detta öppnade såklart upp för oändliga möjligheter för de som ville göra sin musik känd för en större publik än de redan frälsta på hemmaplan.

Frans Mossberg nämnde att han köpte en bärbar kassettspelare med mikrofon för 190: - som han spelade in olika Sing & Songwriter han gillade. Detta blev ju ett sorts nätverkande och spridning av musiken, även om det inte framgår av historien om det var under godkännande av artisten eller inte. Oavsett vilket så fick artisten en större spridning, men kanske inte enligt de satta villkoren för reproduktion av ett liveframträdande.

Förr hände att man kunde köpa bands ”outgivna material” vid live-konserter, men idag har annan teknik tagit över, CDs och nedladdningar. I utvecklingsländer tror jag man fortfarande kan köpa kassetter på gator och i småbutiker med piratkopior på framgångsrika skivutgivningar.

I allmänhet en ganska suspekt hantering där allt vad royaltys lyser med sin frånvaro. (Mossberg 16 dec 2015)

Att på egen hand kunna spela in livemusik blev möjligt just tack vare kassetbandets smidiga format och en stor undergroundskultur skapades med spridning av musik som inte gick att hitta i de vanliga skivaffärerna, s.k bootleg⁶. Inspelningskvalitén var ibland bristfällig på dessa upptagningar men det vägdes upp av det faktum att man hade något unikt i händerna som det inte var meningen att man skulle ha, och som därmed gjorde det eftertraktat. Spridningen av musik på detta sätt är därmed den rakt motsatta av den kommersiella spridningen av musik, som verkligen vill sätta i händerna på folk vad de tycker att folk ska ha, inte för att det är unikt utan för att det är bättre ju fler som har det.

Återkomsten av kassetband

Jag tror inte att det kommer bli en boom och att vi ser kassettspelare och kassetband igen utan jag tror att det är borta. Finns kanske en liten skara som vill återuppleva det men människor idag har inget engagemang och att helt plötsligt få en samhällstrend där folk faktiskt har ett engagemang i hur dom lyssnar på musik...det håller jag för uteslutet. (Muhr 28 nov 2015)

John Patterson säger till CNBC att huvudorsaken till att kassetter har blivit populärt för tillfället är att band kan tillverka dem själva väldigt enkelt och billigt men att det aldrig kommer bli fråga om massproducerade kassetter igen (CNBC 2014). Med tanke på Metallica och Disney m.fl. som jag tidigare nämnt så hade Patterson uppenbarligen fel.

”Det finns de som hävdar att VHS kommer tillbaka men då de formaten som tagit över är så mycket bättre kommer det aldrig att ske” hävdar man på skivaffären Mynt & Musik. De har två backar med kassetband för 5:- styck som det enbart är ”kufår” som köper, enligt egen utsago , och utan någon direkt strykande åtgång. Även på World Music Oasis tar man avstånd

⁶ Ej offentligt utgivet material av en artist. Ordet kommer ursprungligen från USA i betydelsen hembränt och att smugla de illegala varorna i stövelskaften

från kassetbandets eventuella återkomst, trots att man själva säljer begränsade upplagor av nya och ovanliga kassetutgåvor som finns inlåsta i ett glasskåp tillsammans med andra rariteter.

De kommer enbart säljas som samlarobjekt, med vissa titlar och med vissa artister, t.ex. Rolling Stones, Beatles och olika metalband. De enda efterfrågade svenska artisterna på kasset är Ulf Lundell och Eddie Meduza. Vi har Den Stora Vilans senaste på kasset för 50:-. Men det är mer än vad folk är beredda att betala. Så vi ger hellre bort den än att den bara ligger och dammar. Vill du ha? (WMO 30 nov 2015)

Inte heller Andra Långgatans Skivhandel hade märkt av något trendbrott. De hade en back med kassetband som de drog fram ur ett hörn och som de tog några kronor stycket för.

Däremot händer det att vi får in ovanliga promokassetter som inte finns annat än som just promokassetter, utskick till radio t.ex., och dom kan vi sälja för 150: -. Det är inte vanligt men det händer. Det kan ta ett tag innan de blir sålda men till slut säljs de. Särskilt om det är nån stor artist som Bruce Springsteen eller nåt begränsad Metal-album t.ex. (Andra Långg Skivh. 30 nov 2015)

En av mina intervjuer blev synnerligen kortvarig då det inte gick att ta miste på Dirty Records förakt för formatet vilket jag har upplevt många gånger bland skivsamlare och skivaffärer. När jag steg in genom dörren och frågade om kassetband fick jag till svar från en vresig herre i ett informationsbås: ”Det finns nåt skit på hyllan där men det är inget du är intresserad av” utan att han lyfte blicken från en skivkatalog han bläddrade i. Det är rimligt att förmoda att Dirty Records inte tillhör dom som tror på kassetbandets återkomst.

Andreasson Musik tror inte heller på kassetbandet återkomst som format men är något mer nyanserad. ”Det kommer inte komma tillbaka på samma sätt som vinyl pga. dess låga ljudkvalité samt att vinylen har hela aspekten med artworken också.”

Detta är något som återkommer i flera resonemang, bland annat med Frans Mossberg: ”Vinylen är en annan sak, där finns ju dels det fysiska med omslagen möjligheter till konst och information men även en speciell ljudkvalitet i den analoga reproduktionen” (Mossberg 16 dec 2015). Han har svårt att se att kassetband skulle få någon större plats i musikkonsumtionen igen och menar att kassetbanden och stenkakorna har ett gemensamt

problem: ”Deras akilleshäla var ju det förbaskade bruset!” Även Petter Eriksson går in på jämförelsen med skivor:

LP:n har mycket större chans att komma tillbaka, vilket den också gör, för där...det är så tydligt med det stora artworket, och ljudkvaliteten och där är ju kassetbandet...det är ju inte i närheten. Så det kommer aldrig komma tillbaka igen i någon större skala, tror inte jag. Bara som en nostalgitripp i små kretsar. (Eriksson 2 dec 2015)

Jag frågar om det finns någonting som skulle kunna få honom att känna att det skulle vara en anledning att gå och köpa ett kassetband igen. Svaret blir kort och gott: ”Nej. Det skulle jag aldrig göra.” Frans Mossberg får samma fråga och menar att förr fanns anledningen att man kunde köpa utgivet material vid t.ex. live-konserter, men idag har annan teknik tagit över, CD och nedladdningar, så nu har han svårt att se att det skulle finnas någon anledning till att köpa just kassetter.

Några som däremot tror på kassetbandets återkomst är Helmers HiFi/Vinylkjellarn som på senare tid har sett en tydlig trend på att det säljs mer kassetband:

Visst har det skett ett uppsving för kassetbandet! Det efterfrågas mer nu än för 10 år sedan. Och det är oftast unga som köper, inte nostalgiker. Det är 20-åringar som upptäckt formatet och tycker det är coolt. Just demoband har blivit vanligt att sälja istället för demo-cd. Och att statistiken pekar på sjunkande försäljningssiffror samtidigt som man märker av ett uppsving är inget konstigt, det är två olika saker. Det skiljer sig mellan redovisade försäljningssiffror och det som händer i kulturella kretsar. Jag ser ingen motsättning i detta. Det är olika saker som sagt.[...] Det var även en som köpte alla kassettdäck vi hade inne för ett tag sedan. Men det var antagligen för en installation eller utställning. Men visst har det varit ett ökat intresse även där. Det finns så många fina gamla kassettdäck att det inte finns behov av nytillverkade. (Helmers HiFi/Vinylkjellarn 28 okt 2015)

Svenska Dagbladet hänvisar i en artikel till en undersökning som Nielsen Soundscan har gjort som visar att försäljningen av kassetband i USA har ökat från 15 000 år 2010 till 22 000 år 2011. Orsaken till detta sägs i artikeln kunna bero på att allt fler indieband använder sig av formatet för att nå ut med sina inspelningar, eftersom det både går fortare och är billigare än vinylskivor (SVD 2011). Enligt en sökning som Dagens Nyheter gjorde i december 2013 så fanns det 67 000 kassetband till salu på Ebay (Bergström 2013). Jag gjorde om samma

sökning och fann att det till dagens datum (oktober 2015) fanns 226 500 st. kassetter som florerade på samma sajt. Så någonting har ju uppenbarligen hänt under dessa två år. I alla fall på Ebay.

Det tycks finnas ett stort glapp mellan de som tror på kassetbandets återkomst och de som likt Mynt & Musik smått föraktfullt liknar den vid en intresseklubb för kufar. Jag har varit i kontakt med IFPI, STIM, SOM-institutet, Nordicom, SIFO och Grammotex för att försöka finna statistik kring kassetbandet och samtliga har bemött mig med stor förvåning när jag framfört att det finns tendenser som pekar på att kassetband håller på att få ett uppsving. I vissa fall har jag fått rena gapskratt till svar. Det råder ett stort statussprång till vinylskivan, som också den är en form av outsider men där lyssnarna ofta är självutnämnda finsmakare och audiofiler. ”Det är en annan sak med vinylskivan än med kasset, då vinyl låter så mycket bättre än CD.” En vanlig åsikt bland inbitna vinylälskare, här återgiven av mannen bakom disken i Mynt & Musik. Efter detta påstående följer ofta en sedvanlig uppläxning i vinylskivans förträfflighet, vilket också blev fallet med intervjun hos Mynt & Musik. Intressant här är att försäljaren nedvärderar de som köper kassetband och upphöjer vinylen. Då han säljer både kassetband och vinyl borde det väl finnas intresse av båda formaten? Jag försöker inflika att det enbart är vissa som anser att vinylformatet är överlägset alla andra ljudformat. ”Nej, enligt alla” säger han och pekar på huvudet vilket jag antar insinuerar ”alla som kan tänka” eller ”alla som inte är dumma i huvudet”. Detta snobberi återkommer ofta i diskussioner om vinylen kontra andra ljudformat. Den typen av tävling existerar inte med kassetband då alla vet att de låter sämre. Eller ”personligare” som Daniel Muhr uttrycker det. I kortdokumentären *A Short Film About Cassettes* uttrycks en kärlek för själva ljudet från kassetten, att den bidrar med ett eget sound (Noisey2013). För att återgå till Daniel Muhr så ger han en ganska utförlig personlig beskrivning av hur kassetbandet låter:

Det wobblar och det skaver och det händer grejer men det tillför mycket personlighet. Jag tycker personligheten är så sjukt viktigt. [...] Första gången jag köpte en CD-skiva och drog igång den på anläggningen hemma... det var JÄTTEJOBBIGT att lyssna på! Men så var det också ganska isigt sound då, förr, men... det var jättejobbigt för det var så sterilt och så cleant. Det här lagret av extra personlighet som jag var van att höra på både kassetband och vinyl, det fanns inte och det kändes väldigt tomt och platt... det fattades något. Idag tycker man det låter apa för att vi är så vana att höra saker utan det där extra personlighetslagret. Man har ändrat sin lyssningsreferens, och därför är det svårt att återgå till hur det lät då. (Muhr 28 nov 2015)

Diskussion

Sammanfattningsvis är det uppenbarligen väldigt få som tror på kassetbandets återkomst utan man konstaterar snarare att kassetbandet har spelat ut sin roll. Men detta sägs inte heller helt likgiltigt utan det finns i vissa fall även en saknad och längtan i rösten. En längtan till något som var okomplicerat och enkelt, som åsidosätter alla de oändliga val och möjligheter som finns idag, som inte nödvändigtvis innebär en frihet utan som man också kan bli slav under och som faktiskt kan hämma en. Det ter sig som att man kan känna en stark nostalgi, samtidigt som man inte är beredd att gå tillbaka längs den väg man tagit sig in i nutiden med.

Petter Eriksson menade att kassetbandet som modernt fenomen bara var en nostalgitripp, en tillfällig fluga. Och många jag pratade med delade den åsikten, och att det är en slags ”nördkultur” för de få som känner sig kallade och inte är något som någonsin kommer nå ut till de stora massorna igen. Slutsatsen är, om man ska summera det material jag samlat in, att kassetbandet inte kommer att komma tillbaka igen utan har förpassats till den tid det kom ifrån och kommer där förbli, med några få undantag för de som helt enkelt inte kan hålla fingrarna i styr och leva i nuet.

Men detta tycks inte hindra att även de som aldrig skulle vilja återgå till kassetband eller någonsin skulle köpa ett igen känner en vördnad och en varm nostalgisk känsla för formatet som sådant. Kassetband har onekligen satt djupa spår i människors minne och kan ruva på många barndomsupplevelser som kanske innehåller det allra första mötet med en personlig upplevelse av musik. Och också glädjen att dela musik med andra och möjligheten att göra egna inspelningar. Sådant som vi tar för självklart idag, men som faktiskt var en enorm nyhet när det kom. Som ljudformat betraktat var kassetbandet långt ifrån perfekt, men det hade en personlighet och ett eget sound, på gott och ont. Och detta har delat upp åsikterna i två skilda läger. De som förespråkar formatet vänder dess skavanker och egenheter till dess fördel, medan andra nämner just samma egenskaper som nackdelar. En viss snedfördelning råder mellan de som vurmar för formatet och tror på dess återkomst eller i varje fall dess självklara

existensberättigande och de som inte gör det. Detta kunde vägts upp av att redan från början planerat in intervjuer med några personer som med största sannolikhet skulle ha en positiv inställning till kassetband, t.ex. ägare till nystade kassetbolag. Å andra sidan visste jag inte på förhand vilka åsikter de jag intervjuade skulle ha, och det hade blivit mindre demokratiskt att ha med vad som närmast får betraktas som förutbestämda åsikter. Detta skulle å sin tur kunna balanseras med att ha med lika många förutbestämda negativa röster. Men detta skulle kräva en mindre förundersökning i form av enkät eller kort intervju för att försäkra sig om att det blev lika många positiva som negativa röster. Däremellan skulle man kunna ha några intervjuer vars åsikter var oklara. Det hade varit intressant att höra eldsjälarnas argument i ämnet, vilka visade sig vara försvinnande få bland mina intervjuer.

Om kassetband och vinyl utgör en del av en analogiseringen kan man undra om nästa steg framåt i den utvecklingen blir att gå ytterligare steg bakåt, till rullband och så småningom ända tillbaka till vaxrullen? Antagligen inte. Men det är en lustigt och inte *helt* omöjlig tanke, att man börjar tävla om vem som har den mest omoderna och LoFi-inriktade utrustningen istället som brukligt den mest moderna och HiFi-inriktade. Skulle man rent av kunna tala om en omvänd statuskurva, där det senaste är det som är minst värt och det äldsta är det mest eftersträfvansvärda i en jakt på att vara så mycket indie det bara går. Här tar jag naturligtvis ut svängarna till orimliga proportioner, men minskar man gapet lite och gör utsvävningarna snävare så skulle det kunna vara en förklaring till den pågående analogiseringen, åtminstone i teorin. Det kan också ses som en form av indie-översättning av Monty Pythons klassiska sketch *Four Yorkshiremen* där de sitter och försöker bräcka varandra i hur urjävliga deras uppväxter varit (Steven 20 jun 2006).

När den digitala tekniken har gjort musik så oerhört lättillgängligt med oändliga spellistor man ändå aldrig hinner lyssna på kanske ett fysiskt kassetband i handen står för ett värde som inte går att mäta i antalet klick. I takt med att konsumtionen av musik blir allt mer oändlig behövs kanske också någon form av gräns som ramar in innehållet. Kassetband tycks också för några kunna symbolisera en förenkling av världen från tiden då man fysiskt kunde ta på musik innan vi gick vilse i den totala valfriheten och det bottenlösa utbudet som digitaliseringen innebar vilken också gjorde musiken ”osynlig” utan fysiska ramar.

Som en liknelse kan kassetband jämföras med veteranbilar. För trots att bilar idag är väldigt mycket säkrare, snålare, tystare och miljövänligare så är det ändå några få som väljer att åka runt i äldre modeller. För känslans skull och för att de upplever moderna bilar som opersonliga, intetsägande och tråkiga. Det kommer alltid finnas de som föredrar bilar från 70-talet och bakåt utan en enda fejkad plastdetalj, med äkta krom, äkta trädetaljer och en kaross helt i plåt med djärvare design där man fortfarande kunde skilja ett bilmärke från ett annat. För framtiden räknar aldrig med de envetna entusiasterna. Hit kan också räknas flertalet författare som fortfarande skriver på gamla skrivmaskiner, trots den förenkling och bekvämlighet en dator med ordbehandlingsprogram borde innebära. Det handlar om den rätta känslan. Tangenternas tröghet, det fysiska anslaget, ljudet. Likadant är det många fotografer som envisas med att ta kort med äldre analoga kameror och vägrar gå över till digitala arbetsformer, trots att detta antagligen vore både enklare och billigare. Samma argument där: Känslan.

Det gick en dokumentär kallad Atari-Game Over som handlade om den gamla spel- och datortillverkaren Atari på SVT Kunskapskanalen kl 21 den 20 december 2015. Atari tillverkade spelet E.T. som blev en enorm flopp. Så pass enorm att det grävdes ner då företaget höll på att bokstavligen gå i graven och hade inte råd med att punga ut lagerhyra för ett spel som inte sålde. Man hade något överilnat tillverkat c:a en miljon spel med förhoppningen att rida på succén med filmen E.T. av Steven Spielberg som spelet byggde på. Inför en grupp entusiastiska åskådare som iakttog spadtagen skulle man nu gräva upp spelen årtionden senare och passade på att göra en dokumentär om händelsen. Att spelen verkligen grävdes ner där i öknen sågs närmast som en myt och ingen visste om de verkligen skulle hitta dem. Men det gjorde man. Spelen som grävdes ner 1983 hittades som en skatt undangömd från en annan tid och var otroligt nog fortfarande intakta. Nostalgin bredde ut sig bland åskådarna och någon fick till och med tårar i ögonen. Nostalgi har en oerhörd stark dragningskraft till det vi en gång upplevt och denna kraft omsatt i köpkraft kan säkert få en och annan att vilja köpa kassetband igen, men det kommer likt den hänförda publik som omringade utgrävningen av de gamla Atari-spelen enbart vara självutnämnda entusiaster som ger vika för den och kommer inte återkomma till den stora massan som antagligen nöjer sig med att använda kassettförlagan som motiv på sina mobilskal. Värt att nämna i sammanhanget är att även kassetband har ett förflutet som lagringsmedia av datainformation, t.ex. till den gamla speldatorn Commodore 64 (Stengel 2014). Detta innebar att det var lika

enkelt att kopiera spel och program som musik. Daniel Muhr nämnde möjligheten att kopiera spel i dubbeldäckaren på high speed som något "helt fantastiskt".

När jag intervjuade Muhr och vi kom in på frågor om nostalgi kom han att tänka på att han hade några gamla demokassetter liggande i garderoben som han inte kunnat spela då han inte haft en kassettspelare på år och dar. I och med min lilla intervjufreestyle, som även har en inbyggd högtalare, kunde vi lyssna på dessa demos, vilket fick mig att stanna kvar hos Daniel Muhr långt efter att intervjun var färdig. Vi lyssnade på det ena bandet efter det andra och nostalgin var total. Det är det som är så magiskt med kassetband, att de kan fungera som en slags tidsmaskin.

Men mysteriet hur kassetbandet lyckats överleva kvarstår. Ett av svaren är att de beror på entusiasterna som vägrat slänga det på tippen bara för att det blivit omodernt, liksom de som aldrig överger sina älskade veteranbilar, skrivmaskiner eller kameror. Och nostalgikerna som hittar tillbaka till formatet igen och kanske blir en av dem som bildar ett kassetbolag och ger ut egna eller andras alster på personliga men högst begränsade upplagor. Men också de unga som inte har någon tidigare relation till formatet hittar det och en ny kassettkultur kan bildas, om än i en mycket mindre skala. Och de som hytter med näven åt digitaliseringen och håller de äldre, analoga formaten högt har också en anledning att gilla kassetband, även om de inte alltid gör det. Men det har uppstått en motrörelse mot det alltför lättåtkomliga, flyktiga och överflödiga. Motsatsen är något som ger ett visst tuggmotstånd, som är fysiskt och begränsat. Och där har kassetbandet som objekt och produkt absolut en plats. Tack vare dessa anledningar har kassetbandet aldrig riktigt blivit utslaget trots att det varit nere för räkning flera gånger.

Vidare Forskning

Kassetbandets betydelse skulle såklart få en mer nyanserad bild ju fler folk som intervjuades, men också en spretigare. Jag visste på förhand inte vilka åsikter de jag intervjuade skulle ha och såhär i efterhand kan jag tänka att det hade kunnat vara vettigt att redan innan intervjun tagit reda på vad de hade för ungefärliga åsikter i just forskningsfrågorna, och därmed se om de tilltänkta informanterna kunde ställas mot varandra och ge olika svar på samma fråga. Med tre djupintervjuer och åtta butiksintervjuer anser jag nog att jag gjort ett bra urval med tanke

på uppsatsens omfattning och tidsram. Det skulle varit intressant med åsikter från de nystartade kassettbolagens vy och detta är ett perspektiv jag enbart har från artiklar. Här fanns en tanke på att intervjua något eller några av de nystartade kassettbolagen i Göteborg och jag skulle då med största sannolikhet få en motpol till de som är övertygade om att kassettbandet inte kommer tillbaka. Men att få in ytterligare intervjuer var det inte tal om och jag skulle kanske ha börjat där först och främst. Den som vill fortsätta utforska ämnet kan med denna uppsats som utgångspunkt säkert ha en hel del intressanta diskussioner med nystartade kassettbolag.

En aspekt på kassettband som jag inte gick närmare in på av utrymmesskäl är kassettbandets möjlighet och historia att lagra datainformation. Med samma princip som kassettbanden användes till Commodore 64 har Sony med hjälp av korn i nanometerstorlek, samlade i ett magnetiskt filter som fästs ovanpå magnetremsan i kassetten, lyckats med bedriften att samla 185 TB med data på en enda kassett! (Gunnarson 2014) Detta kan bli ett nytt användningsområde för kassetten. Billigt är det också jämfört med att bygga hårddiskar av samma kapacitet. Nästan en aning absurt att ett format så förknippat med analog nostalgi kan komma tillbaka som ett ultramodernt och högst digitalt superminne, som blir mer och mer av en bristvara då vi alla måste ha någon stans att bevara vår nostalgi på. Det här är ett intressant forskningsspår som på allvar skulle kunna ge kassettbandet en comeback rakt in i framtiden utan nostalgisymptom eller prat om ljudkvalité.

Ytterligare en aspekt av kassettbandet som jag fick hoppa över är kassettbandet som en effekt i musiksammanhang. Jag har sett exempel på hur en musiker lägger in olika ackord i varje kanal på en portastudio och sedan växlar mellan dessa ackord med skjutreglagen. Ett annat exempel är en musiker som klippt upp magnetremsan från ett kassettband i långa remsor och lagt upp dem på ett bord och sedan fört lösa tonhuvuden över remsorna och på så sätt kunna ”spela” och scratcha ljudmaterialet. Och förstås finns alltid möjligheten att göra egna loopar med magnetband genom att klippa och sedan tejpa ihop bandet och spela in resultatet man får. Jag har även hört talas om musikproducenter som helt eller delvis spelar in en mix på kassett för att få ett mer ”smutsigt” och analogt sound för att sedan använda det soundet som en färgning i musikproduktionen. Här finns flera intressanta videor att se på Youtube där den ena ofta ger den andre och där kassettformatet verkar långt ifrån utdött.

Till sist, om jag skulle gjort om min studie skulle jag först och främst inte spelat in mina djupintervjuer på kassetband, för trots att jag har en stor förkärlek för formatet så får man inse formatets begränsningar, och det är helt enkelt inte lämpat för att ta upp långa intervjuer på då brus lätt tar överhanden när svaren är osäkra och lågmälda. Då finns det betydligt lämpligare och bättre utrustning nuförtiden som dels har renare signal och dessutom har i stort sett obegränsat med inspelningstid så att man slipper att ens fundera på om bandet snart tar slut eller inte. Man slipper såklart även att spela in materialet på nytt till sin dator vid transkribering utan kan bara enkelt flytta över sin färdiga wav eller mp3-fil. Utan brus, svaj eller störande mekanikbrum. Men också utan en igenkänningsbar personlighet.

Källförteckning

Tryckta källor

Ahrne, Göran. Svensson, Peter (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Andriessen, Willem (1999) *“THE WINNER”; compact cassette. A commercial and technical look back at the greatest success story in the history of AUDIO up to now.*

Elsevier Science: Eußerthal, Germany

Bernhard, Emelie (2015) *Nostalgi och retro*. Institutionen för kulturvetenskaper, Fakulteten för konst och humaniora, Linnéuniversitetet

Fleischer, Rasmus (2005) *Kassettband och kassettersättning*. Ekonomisk historia, Stockholms universitet

Hyltén-Cavallius, Sverker (2014) *Retrologier -Musik, nätverk och tidrum*. Höör: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

James, Robin (1992) *Cassette Mythos*. Brooklyn, NY: Autonomedia

Kot, Greg (2009) *Ripped – How the wired generation revolutionized music*. New York: Simon & Schuster

Kvale, Steinar (2007) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Andersen, Christian Ulrik, Pold, Søren Bro, Riis, Morten Suder (i.d) A Dialogue on Cassette Tapes and their Memories. Hämtad 6 november 2015 från <http://www.aprja.net/?p=1627>

Andersen, Christian Ulrik, Pold, Søren Bro (30 september 2013)

Ten Theses on Cassette Tapes, History, and Interface Criticism

Hämtad 1 januari 2016 från <http://post-digital.projects.cavi.dk/?p=148>

Bergström, Karolina (16 december 2013) DN.se - Kassettkulturen har fått ett uppsving

Hämtad 26 oktober 2015 från <http://www.dn.se/kultur-noje/musik/kassettkulturen-har-fatt-ett-uppsving/>

Boym, Svetlana (2007) Nostalgia and Its Discontents.

Hämtad 6 november 2015 från http://www.iasc-culture.org/eNews/2007_10/9.2CBoym.pdf

Bootleg (28 Juli 2015) *Wikipedia*.

Hämtad 27 oktober 2015 från https://en.wikipedia.org/wiki/Bootleg_recording

CNBS (17 april 2014) Cassettes are making a comeback

Hämtad 26 oktober 2015 från <http://www.cnbc.com/2014/04/17/cassettes-are-making-a-comeback.html>

Dagen (21 juli 2006) De gav Guds ord spridning via kassetband

Hämtad 10 november 2015 från <http://www.dagen.se/livsstil/de-gav-guds-ord-spridning-via-kassetband-1.202486>

Ebay (i.d.) Music Cassettes

Hämtad 26 oktober från <http://www.ebay.com/sch/Cassettes-/176983/i.html>

Freimark, Joel [The Daily Guru] (18 juni 2013) *The History & Importance Of The Cassette Tape - Music School* [videofil] Hämtad 2 januari 2016 från

https://www.youtube.com/watch?v=3_ZfUz2IEqI

Grow, Kory (3 mars 2015) Rolling Stone-Metallica Kick Off Reissue Project

Hämtad 27 oktober 2015 från <http://www.rollingstone.com/music/news/metallica-kick-off-reissue-project-with-no-life-til-leather-cassette-20150303>

Gunnarson, Pontus (5 maj 2014) *Sony tillverkar superkassett - lagrar 185 TB med data*
Hämtad 2 januari 2016 från <http://m3.idg.se/2.1022/1.559437/sony-tillverkar-superkassett---lagrar-185-tb-med-data>

Hanan, Tyler (24 september 2014) TORCH- The cassette renaissance is real
Hämtat 26 oktober 2015 från <http://fsutorch.com/2014/09/24/cassette-renaissance-real/>

Hogan, Marc. (22 februari 2010) Pitchfork- This Is Not a Mixtape
Hämtad 26 oktober 2015 från <http://pitchfork.com/features/articles/7764-this-is-not-a-mixtape>

Horvatovic. Iva (15 juli 2013) HYMN-Kassettbandet får egen dag.
Hämtat 22 oktober 2015 från <http://hymn.se/2013/07/15/kassettbandet-far-egen-dag>

Lindeberg-Lindvet, Anders (4 februari 2014) Tekniska Museet – Ljudbrev. Hämtad 10 oktober 2015 från <http://www.tekniskamuseet.se/1/5030.html>

Mansfield, Brian (3 mars 2015) USA TODAY-Metallica to release Record Store Day cassette
Hämtad 27 oktober 2015 från <http://www.usatoday.com/story/life/music/2015/03/03/metallica-record-store-day-cassette/24314883/>

[Noisy] (13 juni 2013) *A Short Film About Cassettes - You Need To Hear This* [videofil]
Hämtad 2 januari 2015 från <https://www.youtube.com/watch?v=mqA1ynaueCE>

Payne, Chris (3 mars 2015) Billboard-Metallica to Reissue Early Cassette on Record Store Day. Hämtad 27 oktober 2015 från <http://www.billboard.com/articles/news/6487664/metallica-no-life-til-leather-cassette-reissue-2015-record-store-day>

Pettitt, Jeniece (1 september 2015) This Company Is Still Making Audio Cassettes and Sales Are Better Than Ever
Hämtad 22 oktober 2015 från <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-01/this-company-is-still-making-audio-cassettes-and-sales-are-better-than-ever>

Rogers, Jude (30 augusti 2013) The Guardian- 10 key moments in the life of the cassette
Hämtad 6 november 2015 från <http://www.theguardian.com/music/2013/aug/30/cassette-store-day-music-tapes>

Schonfeld, Zach (27 september 2014) Newsweek-Is the Cassette Renaissance For Real?
Hämtad 18 oktober 2015 från <http://www.newsweek.com/cassettes-273066>

Sepulvado, John (13 mars 2015) Marketplace-The music industry's cassette comeback
Hämtad 26 oktober 2015 från <http://www.marketplace.org/topics/business/music-industrys-cassette-comeback>

Stengel, Steven (21 juli 2014) Obsolete Technology -Commodore 64
Hämtad 10 november 2015 från <http://www.oldcomputers.net/c64.html>

Steven, Lizzie [Lizzie Steven] (20 juni 2006) *Monty Python - Four Yorkshiremen* [videofil]
Hämtad 2 januari 2016 från <https://www.youtube.com/watch?v=Xe1a1wHxTy0>

SVD, Svenska Dagbladet (3 oktober 2011) Kassettbandet gör comeback
Hämtad 26 Oktober 2015 från <http://www.svd.se/kassettbandet-gor-comeback>

Sveriges Radio (4 januari 2006) Eddie Meduza -Eleganten från vidderna
Hämtad 10 november 2015 från
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=233&artikel=766900>

SVT Kunskapskanalen, Atari- Game over (20 december 2015 kl 21). Återfinns på UR Play,
hämtad 28 december 2015 från <http://urplay.se/Produkter/190618-Atari-Game-Over>

Valsinger, Christel (1 juli 2015) musikindustrin.se -Brusig nostalgi gör comeback
Hämtad 26 oktober 2015 från <http://www.musikindustrin.se/2015/07/01/analogt-brusig-nostalgi-gor-comeback/>

[Wall Street Journal] WSJ (27 december 2011) *Will Cassette-Tapes Make a Comeback?*

[videofil] Hämtad 2 januari 2016 från <https://www.youtube.com/watch?v=E9TccPAgvU0>

Organisationer och Företag

Grammotex (i.d.) Grammotex Musikdatabas

Hämtad 15 oktober 2015 från <http://www.grammotex.se/index.php?lang=sv>

IFPI Sverige (i.d.) International Federation of the Phonographic Industry

Hämtad 19 oktober 2015 från <http://www.ifpi.se>

Jacop, Alex. (i.d.) IFPI internationellt

Hämtad 20 oktober 2015 från <http://ifpi.org>

Nordicom (i.d.) Nordiskt Informationscenter för Medie -och Kommunikationsforskning

Hämtad 22 oktober 2015 från <http://www.nordicom.gu.se/sv>

STIM (i.d.) Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå

Hämtad 16 oktober 2015 från <https://www.stim.se>

SOM (i.d.) Svenska Oberoende Musikproducenter

Hämtad 21 oktober 2015 från http://som.gu.se/undersokningar/data_fran_undersokningarna

SIFO (i.d.) Svenska Institutet För Opinionsundersökningar

Hämtad 16 oktober 2015 från <http://www.tns-sifo.se>

Muntliga källor

Andra Långgatans Skivhandel, intervju i Göteborg den 30 november 2015

Andreasson Musik, intervju i Göteborg den 30 november 2015

Bengans, intervju i Göteborg den 28 oktober 2015

Dirty Records, intervju i Göteborg den 30 november 2015

Eriksson, Petter, intervju i Göteborg den 2 december 2015

Hedebloom, Pelle, konversation på Facebook 25 november 2015

Helmers Hifi och Vinylkällarn, intervju i Göteborg den 28 oktober 2015

Hellingwerf, Karin (Nordicom), samtal via telefon den 26 okt 2015

Mossberg, Frans, intervju i Lund den 16 december 2015

Muhr, Daniel, intervju i Göteborg den 28 november 2015

Mynt & Musik, intervju i Göteborg den 30 november 2015

Rocks, intervju i Kungsbacka den 3 nov 2015

STIM, samtal via telefon den 16 oktober 2015

World Music Oasis, intervju i Göteborg den 30 november 2015

Bilagor

Bilga 1 - Uppgifter från internationella IFBI

RECORDED MUSIC VOLUME TREND 1973-2014

Figures in millions

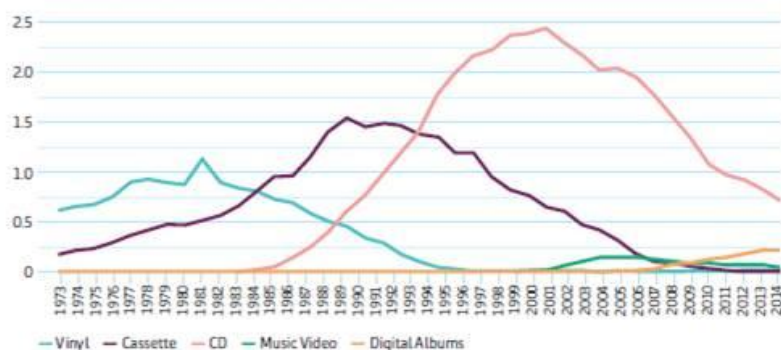
	Full-length formats						Singles	Total Units
	Vinyl	Cassette	CD	Music Video	Other Physical	Digital Albums		
2014	23	1	630	41	6	210	2,050	2,961
2013	16	2	712	52	8	215	2,275	3,281
2012	12	2	819	66	7	209	2,420	3,535
2011	9	5	913	71	6	182	2,200	3,385
2010	6	10	970	79	3	145	1,998	3,212
2009	6	34	1,084	94	2	120	1,340	3,212
2008	5	56	1,342	93	2	97	1,595	3,266
2007	6	82	1,561	111	4	67	1,831	2,988
2006	3	115	1,773	121	3	40	2,055	2,852
2005	4	181	1,939	149	10	19	2,301	2,757
2004	7	304	2,038	150	13	6	2,517	2,863
2003	6	418	2,027	154	5	-	2,611	2,843
2002	8	481	2,176	110	1	-	2,775	3,040
2001	10	599	2,298	78	1	-	2,986	3,303
2000	12	659	2,441	12	1	-	3,124	3,494
1999	14	769	2,399	16	1	-	3,199	3,638
1998	22	833	2,363	-	-	-	3,218	3,676
1997	17	954	2,215	-	-	-	3,186	3,702
1996	21	1,188	2,162	-	-	-	3,372	3,838
1995	33	1,200	1,983	-	-	-	3,216	3,648
1994	49	1,354	1,784	-	-	-	3,188	3,578
1993	109	1,382	1,419	-	-	-	2,909	3,319
1992	175	1,476	1,185	-	-	-	2,836	3,188
1991	292	1,493	998	-	-	-	2,782	3,116
1990	339	1,447	777	-	-	-	2,564	2,908
1989	450	1,540	600	-	-	-	2,590	2,947
1988	510	1,390	400	-	-	-	2,300	2,670
1987	590	1,150	260	-	-	-	2,000	2,390
1986	690	970	140	-	-	-	1,800	2,290
1985	730	950	61	-	-	-	1,741	2,391
1984	800	800	20	-	-	-	1,620	2,370
1983	850	660	6	-	-	-	1,516	2,316
1982	900	570	-	-	-	-	1,470	2,150
1981	1,140	510	-	-	-	-	1,650	2,200
1980	878	474	-	-	-	-	1,352	1,878
1979	896	470	-	-	-	-	1,365	1,990
1978	942	428	-	-	-	-	1,370	1,971
1977	898	374	-	-	-	-	1,272	1,817
1976	743	289	-	-	-	-	1,032	1,548
1975	674	236	-	-	-	-	910	1,393
1974	655	209	-	-	-	-	864	1,379
1973	617	185	-	-	-	-	802	1,331

Source: IFPI

NOTES

Other includes SACD and DVD-A and other.
Singles include physical singles and single track downloads.

ALL FORMATS (BILLION UNITS)

Bilaga 2 - Uppgifter från Nordicom om kassetlyssning i Sverige

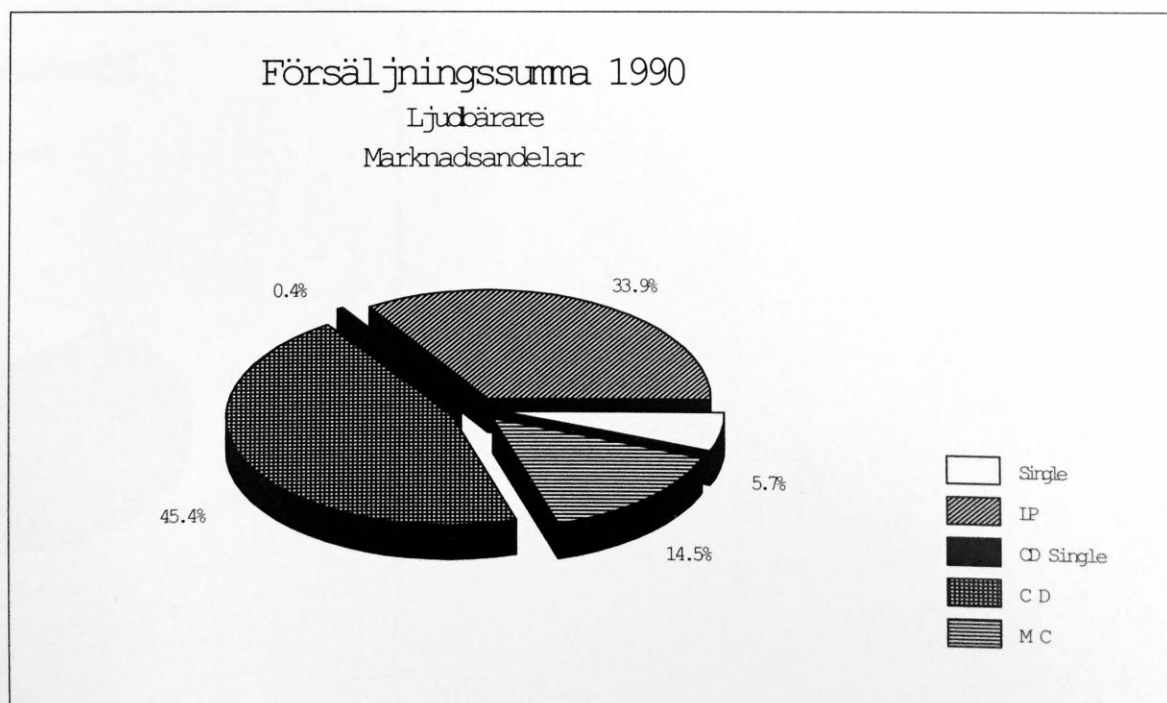
Kassettbodylyssnare i befolkningen 9–79 år en genomsnittlig dag 1980–2007 (procent)

	Totalt	Kön		Ålder					Utbildning (16–79 år)		
		Män	Kvinnor	9–14	15–24	25–44	45–64	65–79	Låg	Mellan	Hög
1980	34	35	33	62	65	38	17	4	23	43	36
1985	38	40	35	67	71	38	19	9	25	44	43
1991	37	37	37	66	56	43	25	10	26	43	34
1992	35	36	34	57	57	37	25	11	23	40	35
1993	32	33	31	49	52	35	24	9	22	34	35
1994	26	26	26	37	42	31	18	10	18	31	25
1995	25	26	24	32	35	28	19	13	20	27	24
1996	21	21	21	26	30	22	19	11	17	22	21
1997	19	18	19	24	26	18	18	11	15	20	18
1998	18	17	19	21	26	20	13	12	13	19	21
1999	14	14	15	18	21	14	13	8	12	15	12
2000	12	11	13	17	18	13	9	9	10	11	13
2001	9	9	10	10	9	9	9	10	8	10	10
2002	9	8	10	8	9	9	9	10	9	10	9
2003	5	5	6	7	5	5	5	7	5	5	6
2004	5	4	5	4	4	4	5	6	5	5	5
2005	4	3	5	3	3	4	4	6	5	4	5
2006	4	4	4	4	2	3	4	6	5	3	4
2007	3	2	3	2	2	2	3	4	4	2	3

Ann: Från och med 2008 ställs i undersökningen Mediebarometern ingen fråga om kassettbodyandsanvändning.

Försäljningssummor i procent.

Ljudbärare	1990	1989	1988	1987	1986
Single	5,71	6,93	6,90	7,72	10,15
LP	33,90	44,19	50,55	54,79	61,37
CD Single	0,43	0,33			
CD	45,42	33,76	27,81	20,87	11,33
M C	14,54	14,79	14,74	16,62	17,15
Totalt	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Bland de strukturerade frågorna har jag bland annat ställt följande frågor:

Vad är ditt förhållande till kassetband?

Vad är ditt första minne av kassetband?

Vad får du för känsla av kassetband?

Hur skulle du beskriva ljudformatet från ett kassetband jämfört med att lyssna på t.ex. Spotify?

Kan du tänka dig någon anledning till att folk föredrar fysiska ljudmedium framför digitala? Vad föredrar du själv och varför?

Enligt somliga är kassetbandet på väg tillbaka, vad kan det bero på tror du?

Har du själv några kassetband? Om ja, var, när och hur spelar du dem? Vad är det på dem?

Vad skulle du kunna tänka dig att det finns för anledning att idag köpa kassetband?

Hur ser framtiden ut för kassetbandet tror du?